

Ayaan Hirsi Ali

NECREDINCIOASA

Traducere din limba engleză
MARIA DOBRINOIU

editura rao

Cuprins

Introducere	9
Partea I: Copilăria	
Capitolul 1: Legături de sânge	15
Capitolul 2: Sub copacul talal	35
Capitolul 3: De-a prinselea în palatul lui Dumnezeu	58
Capitolul 4: Orfani și văduve care plâng	82
Capitolul 5: Întâlniri secrete, sex și parfum de <i>sukumawiki</i>	89
Capitolul 6: Îndoială și provocare	125
Capitolul 7: Deziluzie și înșelăciune	171
Capitolul 8: Refugiați	200
Capitolul 9: Abekh	223
Partea a-II-a: Libertatea mea	
Capitolul 10: Fuga	251
Capitolul 11: Consiliul înțelepților	274
Capitolul 12: Haweya	289
Capitolul 13: Leiden	320
Capitolul 14: Părăsindu-l pe Dumnezeu	352
Capitolul 15: Amenințări	382
Capitolul 16: Politică	409
Capitolul 17: Uciderea lui Theo van Gogh	427
Epilog: Litera legii	453
Mulțumiri	472

CAPITOLUL 1

Legături de sânge

– Cine ești?

– Sunt Ayaan, fiica lui Hirsi, fiul lui Magan.

Stau împreună cu bunica mea pe o rogojină din iarbă sub copacul talal. Casa noastră e în spate, iar ramurile copacului talal sunt tot ce ne protejează de razele soarelui care pârjolesc nisipul alb.

– Continuă, spune bunica, fulgerându-mă cu privirea.

– Iar Magan a fost fiul lui Isse.

– Și apoi?

– Isse era fiul lui Guleid, care era fiul lui Ali. Care era fiul lui Wai'ays. Care era fiul lui Muhammad. Ali. Umar. Ezit preț de o clipă. Osman. Mahamud. Îmi țin respirația, mândră de mine.

– Bah? întreabă bunica. Cu cine s-a însoțit?

– Bah Ya'qub, Garab-Sare. O numesc pe cea mai puternică dintre soțiile lui Osman Mahamud: fiica lui Ya'qub, cea mai înaltă în rang.

Bunica dă din cap morocănoasă. Mă descurcasem bine pentru un copil de cinci ani. Reușisem să-mi enumăr înaintașii de-a lungul a trei sute de ani, parte care este extrem de importantă. Osman Mahamud este numele subclanului tatălui meu și implicit al meu. E locul de unde aparțin, este ceea ce sunt.

Mai târziu, când am crescut, bunica mă îndupleca și chiar mă bătea, să învăț descendența tatălui meu cu opt sute de ani în urmă, până la începuturile marelui clan al lui Darod. Eu sunt un Darod, un Harti, un Macherten, un Osman Mahamud. Sunt din tovărășia numită Umăr Înalt. Sunt o Magan.

– Învăță corect, mă admonestează bunica, aruncându-mi câte o privire. Numele acestea te vor face puternică. Reprezintă legătura ta de sânge. Dacă le prețuiești, te vor păstra în viață. Dacă le vei disprețui, și ele te vor repudia. Vei fi un nimeni. Vei avea o viață nefericită și vei muri singură. Ia-o de la capăt.

Copiii somalezi trebuie să memoreze aceste genealogii: acest lucru e mai important decât aproape orice altceva. Ori de câte ori un somalez îl întâlnește pe un străin, ei se întreabă: „Cine ești tu?” Fiecare își trece în revistă genealogia până găsesc un strămoș comun.

Dacă descoperi că ai un strămoș comun cu un somalez – poate chiar al optsprezecelea –, îți este văr și faciți parte din aceeași mare familie care formează un clan. Îl servești cu mâncare și ești ospitalier. Chiar dacă un copil aparține clanului tatălui său, poate fi util să-ți amintești și detalii despre legăturile de sânge ale mamei, în cazul în care călătorești și ai nevoie de ajutorul unui străin.

Așadar, deși sudoarea ne curgea șiroaie pe spate în după-amiezile acelea lungi, împreună cu fratele meu mai mare, Mahad, învățam cântând la unison numele ambelor noastre genealogii. Mai târziu, bunica a început să o învețe și pe sora mea cea mică, Haweya, să facă același lucru, dar cu ea nu a ajuns niciodată prea departe. Haweya prindea repede și era isteată, dar stătea cuminte mai puțin decât mine și Mahad.

Adevărul este că aceste cunoștințe ancestrale ni se păreau fără sens nouă, copiilor moderni, crescuți în case din ciment, cu acoperișuri solide, în spatele zidurilor împrejmuite de garduri. De cele mai multe ori, noi făceam pe grozavii, fentând loviturile prin care bunica atenta la picioarele noastre cu nuiaua ruptă din pomul

de lângă casă. Mai degrabă aveam chef să ne cocoțăm în copac și să ne jucăm printre ramurile lui.

Mai presus de toate, ne plăcea să ascultăm poveștile bunicii în timp ce mama gătea la o sobă de cărbuni, iar noi stăteam întinși pe o rogojină, sub copacul nostru. Nu ne spunea niciodată poveștile acestea atunci când o imploram. Ele veneau pe neașteptate. Bunica împlotea o rogojină, șoptind ca pentru sine, și deodată realizam că vorbele nedeslușite se transformaseră în poveste.

– Era odată un tânăr nomad care și-a luat o soție frumoasă și care avea un fiu, începea bunica.

Noi trei știam că trebuie să ne așezăm și să pretindem că suntem ocupați cu ceva; cea mai mică întrerupere putea să-i strice cheful și să o facă să înceapă să mormăie și să revină la țesutul firelor de iarbă uscată pe care le împlotea zi și noapte în rogojinile mari și minuțios lucrate.

– Ploaia se lăsa așteptată, așa că nomadul s-a hotărât să străbată deșertul, căutând o oază unde să se stabilească împreună cu familia sa. Aproape de îndată ce a pornit, a dat peste un petic cu iarbă proaspăt crescută, pe care se afla o colibă, construită din ramuri puternice, acoperită cu rogojini proaspăt țesute și bine măturată. Coliba era goală. Bărbatul s-a întors la nevasta sa și i-a spus că la doar o zi de mers găsise locul perfect. Dar două zile mai târziu, când a ajuns la oază împreună cu soția și copilul său, au găsit un străin care stătea în ușa colibei. Străinul nu era înalt, dar era bine făcut și avea dinți foarte albi și o piele fină.

Haweya tremura de plăcere, iar eu de frică.

– Străinul a zis: „Ai soție și copil. Ia tu casa, ești bine-venit în ea“, și apoi a zâmbit. Tânărul nomad și-a spus că străinul era extrem de prietenos și i-a mulțumit; l-a poftit să vină în vizită oricând voia. Dar soția lui nu se simțea în largul ei în preajma străinului. Copilul, de asemenea, plângea când își ridica ochii către acest om. În noaptea aceea, un animal s-a strecurat în colibă și a furat copilul din patul lui. Bărbatul mâncase bine și dormea dus; nu auzise nimic. Străinul i-a vizitat pe nomad și pe soția

lui, ca să le spună că-i părea rău pentru ce li se întâmplase. Dar când vorbea, soția a observat că avea bucăți de carne roșie printre dinți, iar unul dintre dinții lui albi era puțin spart. Bărbatul a mai zăbovit în casă împreună cu acest cuplu. Un an întreg, iarba a rămas verde și a plouat, așa că nu aveau nici un motiv să se mute. Femeia a născut un alt copil în coliba aceea, un alt fiu superb. Dar din nou, când copilul a împlinit un an, un animal a venit noaptea și a înșfăcat copilul în fălcile sale. De data aceasta, tatăl copilului a alergat după creatură, dar prea încet ca să-o poată prinde. A treia oară, nomadul a ajuns din urmă creatura și s-a luptat cu ea, dar animalul l-a învins. Din nou i-a mâncat copilul. În cele din urmă, după ce și cel de-al treilea copil a fost mâncat, soția i-a spus nomadului că îl va părăsi. Așa că acum nomadul cel nătâng pierduse totul!

– Așadar, ce ați înțeles voi? striga bunica la noi.

Noi știam răspunsul. Nomadul era leneș. A profitat de prima oază pe care a găsit-o, chiar dacă era ceva în neregulă cu ea. Era prost: nu știa să interpreteze semnele, indiciile pe care le-au simțit instinctiv femeia și copilul. Străinul era într-adevăr creatura monstruoasă, cea care se transforma într-o hienă și devora copii. Nomadul era prost, încet, slab și ca greutate, și ca valoare. Merita să piardă totul.

Poveștile bunicii îți dădeau fiori. Erau povești despre o vrăjitoare urâtă și bătrână al cărei nume era Asasina sau Măcelarul, care avea puterea să se transforme, să ia chipul cuiva pe care îl respectai sau îl plăceai și care, în ultima clipă, te lovea, răzându-ți în nas – HA-HA-HA – înainte să te ucidă cu un pumnal lung și ascuțit și apoi să te mănânce. Bunica ne spunea povești de când era ea tânără, povești despre cetele de luptători care călăreau în trecut în deșert, furând animale și copii și arzând așezăminte. Ne-a spus despre toate dezastrele nemărturisite din viața ei și din viața părinților ei: epidemia de ciumă și malarie și seceta care a lăsat regiuni întregi pustiite.

Ne-a spus despre viața ei. Despre vremurile bune, când ploua și totul era verde, când șiroaie de apă își croiau pe neașteptate drum prin albiile secate ale râurilor și când erau lapte și carne din abundență. A încercat să ne explice cum toate astea ne-au dus la pierzanie: cum atunci când iarba crește deasă, vâcarii se lenevesc, și copiii se îngrașă. Cum bărbații și femeile se adună laolaltă, cântând din gură și din tobe la apus, și cum asta le distrage atenția și nu mai văd pericolul. Această amestecătură – ne avertiza ea – duce la rivalitate, conflict, dezastru.

Uneori, în poveștile bunicii apăreau femei curajoase – mame, precum mama noastră – care își foloseau istețimea și curajul pentru a-și salva copiii de la pericole. Asta ne făcea, într-un anumit fel, să ne simțim în siguranță. Bunica, la fel ca și mama, era deșteaptă și curajoasă: cu siguranță puteau să ne salveze când venea vremea să ne confruntăm cu monștrii.

În Somalia, copiii învață de mici și foarte repede să fie atenți la înșelăciune. Lucrurile nu sunt întotdeauna ceea ce par a fi; chiar și o greșeală nevinovată poate fi fatală. Morala fiecăreia dintre poveștile bunicii stătea în onoarea noastră. Trebuia să fim puternici, deștepți, suspicioși, trebuia să respectăm regulile clanului.

Suspiciunea e de folos, mai ales dacă ești fată. Căci fetele pot fi răpite sau pot ceda tentației. Și, dacă fecioria unei fete este întinată, nu numai că-și pierde onoarea, dar distruge și onoarea tatălui, unchilor, fraților și verilor ei. Nu există nimic mai rău decât să provoci astfel de catastrofe.

Chiar dacă iubeam poveștile ei, de cele mai multe ori o ignoram pe bunica. Ne aduna în jurul ei, în mare parte cum făcea cu caprele pe care le priponea de copacul nostru, dar noi eram mult prea neastâmpărați. Ne trecea vremea stând la taclale și sporovăind; nici măcar nu cred că am văzut vreo jucărie până la vârsta de opt ani, când ne-am mutat în Arabia Saudită. Ne tachinam reciproc. Haweya și Mahad se uneau împotriva mea ori eu și Haweya ne aliam împotriva lui Mahad. Dar eu și fratele meu nu am făcut niciodată nimic ca o echipă. Ne uram. Bunica

mea spunea mereu că asta se întâmpla fiindcă eu m-am născut doar la un an după el: îi furasem culcușul lui Mahad din poala mamei, ca să zic așa.

Tată nu aveam, pentru că tatăl nostru era la închisoare.

Nu am deloc amintiri cu el la acea vârstă.

Majoritatea adulților din Somalia pe care îi cunosc au crescut în deșert. Cea mai estică țară din Africa și cea mai săracă, Somalia pătrunde în Oceanul Indian ocrotind capătul Peninsulei Arabiei ca o mână protectoare, înainte de a coborî spre coasta Kenyei. Membrii familiei mele erau nomazi care se mutau întruna dintr-un loc în altul prin deșerturile din nord și din nord-est în căutare de pășuni pentru turmele lor. Uneori, se stabileau pentru un anotimp sau două; când nu mai era destulă apă sau pășune, sau dacă ploaia se lăsa așteptată, își strâneau coliba, își așezau rogojinile teanc pe cămile și plecau, încercând să găsească alt loc, mai bun, ca să-și țină vitele în viață.

Bunica a învățat să țesea fire de iarbă uscată atât de strâns, încât poți căra apă kilometri întregi în vasele făcute de ea. Își putea încropi singură un mic cămin, cu acoperișul rotunjit din crengi îndoite și rogojini țesute, apoi le desfăcea și le încărcă pe cămilă pentru o călătorie destul de aspră. Când bunica mea avea vreo zece ani, tatăl ei, un văcar pe nume Isaq, a murit. Mama bunicii s-a căsătorit cu unchiul ei. (Acesta este un obicei destul de întâlnit. Te scutește de zestre și de probleme.) Când bunica avea treisprezece ani, unchiul acela a primit o propunere pentru mâna bunicii mele, din partea unui nomad bogat, pe nume Artan, care avea în jur de patruzeci de ani. Artan făcea parte din ramura Dhulbahante, care era o ascendență bună a lui Darod. Era foarte respectat, priceput la animale și un bun explorator: își cunoștea împrejurimile atât de bine, încât știa mereu unde să se mute și încotro va găsi apă. Alți membri ai clanului veneau cu el ca să le arbitreze disputele.

Artan era deja înșurat, dar el și soția lui nu aveau decât un copil, o fiică, doar cu puțin mai mică decât bunica mea. Când s-a hotărât să-și mai ia o soție, Artan l-a ales mai întâi pe tatăl miresei, care trebuia să fie un om dintr-un clan bun, cu o reputație decentă. Fata trebuie să fie muncitoare, puternică, tânără și pură. Bunica mea, Ibaado, era toate astea la un loc, iar Artan a plătit un preț de mireasă pentru ea.

La câteva zile după ce Artan s-a căsătorit cu ea și a luat-o cu el, bunica a fugit. A reușit să meargă aproape tot drumul până la tabăra mamei ei înainte ca Artan să o ajungă din urmă. El a fost de acord să o lase să se odihnească puțin împreună cu mama ei și să-și revină. Apoi, după o săptămână, tatăl ei a dus-o în tabăra lui Artan și i-a spus: „Acesta este destinul tău“.

Tot restul vieții ei, bunica mea a fost genul de persoană căreia nu aveai ce să-i reproșezi, din nici un punct de vedere. A crescut opt fete și un băiat și nu s-a auzit niciodată vreo vorbă despre virtutea sau despre munca lor. Le-a insuflat copiilor ei un remarcabil simț al determinării, supunerii și onoarei. Creștea vite, aducea lemne de foc, construia garduri din bețe legate între ele cu ramuri spinoase. Avea mâini dure și capul tare, iar când soțul ei găzduia întruniri ale clanului în calitatea lui de arbitru, le ținea pe fete departe de bărbați, de cântece și de tobe. Doar de departe puteau asculta concursurile de poezie și-i putea privi pe bărbații care vindeau mărfuri și depănau povești. Bunica mea nu nutrea gelozie față de cealaltă soție mai în vârstă, deși o evita; când soția mai în vârstă a murit, bunica a tolerat prezența fiicei vitrege înfumurate, Khadija, fata care era aproape de aceeași vârstă cu ea.

Artan avea nouă fiice și o soție tânără. Să vegheze la onoarea femeilor sale era ceva de maximă importanță. Le ținea strașnic departe de alți nomazi, hoinărind săptămâni întregi ca să găsească un loc de pășune fără bărbați tineri. Hălăduiau la nesfârșit prin cele mai îndepărtate părți ale deșertului. În timp ce noi ne așezam sub copacul talal de lângă casa noastră din Mogadiscio, bunica deseori ne povestea despre cât de simplu și frumos era să stea în fața unei

colibe pe care o construise cu propriile mâini, uitându-se la întinderea vastă și nesfârșită.

Într-un fel, bunica trăia în Epoca de Fier: nu exista nici un sistem de scriere printre nomazi. Artefactele din metal erau rare și prețioase. Britanicii și italienii pretindeau că ar conduce Somalia, dar asta nu avea nici o importanță pentru bunica mea. Pentru ea, importante erau doar clanurile: clanurile mari, nomade, ale lui Isaq și ale lui Darod, cele mai mici, ale fermierilor Hawiye, și chiar cele mai mici, inferiorul Sab. Când a văzut prima dată un alb, bunica avea treizeci de ani și și-a închipuit că pielea acelui om se tocise.

Mama mea, Asha, și sora ei geamănă, Halimo, se născuseră pe la începutul anilor '40. Bunica le-a născut singură, sub un copac. Erau al treilea, respectiv al patrulea copil al ei; avea vreo optsprezece ani și își ducea caprele și oile la păscut când au apucat-o durerile. S-a așezat și a născut, apoi a tăiat cordonul ombilical cu cuțitul pe care îl avea la ea. Câteva ore mai târziu, a strâns caprele și oile și a reușit să mâne turma acasă, înainte să se facă noapte, ducându-le în brațe și pe cele două fiice nou-născute. Nimeni nu a fost impresionat de isprava ei: nu făcuse decât să aducă acasă alte două fete.

Pentru bunica, sentimentele erau un răsfăț prostesc. Mândria era importantă – să fii mândru de munca și de puterea ta – și încrederea în sine. Dacă erai slab, oamenii te vorbeau de rău. Dacă gardurile tale din ramuri spinoase nu erau destul de puternice, animalele erau hăituite de lei, hiene și vulpi, soțul ți se însura cu alta, fetelor tale li se fura fecioria, iar băieții erau considerați lipsiți de orice valoare.

În ochii ei, noi eram copii nefolositori. Crescute într-o casă construită din ciment, cu un acoperiș zdravăn, noi nu aveam deprinderi de valoare. Noi mergeam pe drumuri; drumul din fața casei noastre nu era pavat, dar totuși era o cărare bătătorită de praf. Beam apă de la robinet. Niciodată nu am fi fost în stare să găsim drumul

de întoarcere cu animalele către casă prin deșert; nu puteam nici măcar să mulgem o capră fără să fim lovite.

Bunica mă disprețuia. Eram îngrozită de insecte, așa că în ochii ei eram un copil cu adevărat prost. Când fetele ei au împlinit cinci sau șase ani, bunica le învățase deja îndeletnicirile de bază de care aveau nevoie ca să supraviețuiască și pe care eu nu le cunoșteam deloc.

Și mama ne spunea povești. Învățase să aibă grijă de animalele familiei sale, le ducea la păscut în deșert prin locuri sigure. Caprele erau o țintă ușoară pentru un animal de pradă, la fel era și o fată tânără. Dacă mama sau surorile ei erau atacate de către bărbați în deșert, era vina lor: trebuiau să plece de cum vedeau o cămilă necunoscută. Dacă erau vreodată prinse, trebuiau să spună de trei ori: „Allah îmi este martor că nu vreau să am nimic de-a face cu tine, te rog să mă lași în pace“. Să fie violate era cu mult mai rău decât să moară, deoarece aceasta întina onoarea întregii familii.

Dacă invocarea lui Allah nu avea nici un efect, bunica le-a învățat pe fetele ei să fugă în jurul bărbatului, să se lase în jos, să-i atingă partea dintre picioare, de sub brâu și să-l tragă tare de testicule. Dacă nu scăpau, bărbatul putea să le lovească, dar ele trebuiau să-și protejeze capul ca să încaseze loviturile numai în spate și să spere că rezistă suficient de mult până leșină atacatorul. Mișcarea aceasta se cheamă *Qworegoys*, iar femeile din familia bunicii mele le învățau la rândul lor pe ficele lor, exact așa cum le învățau să facă garduri din ramuri spinoase ca să protejeze coliba de hiene.

Îmi amintesc de o după-amiază când eu și Haweya eram copii și ne uitam la bunica noastră cum unge cu seu de oaie un nod de funie țesută înainte de a o înmuia în vopseaua din plante care avea să o facă rezistentă și să o coloreze în negru.

– O femeie singură este ca o bucată de seu de oaie în soare, ne spuse ea. Grăsimea aceea va atrage totul. Înainte să-ți dai seama, furnicile și insectele o acoperă, până nu mai rămâne altceva decât o pată de grăsime. Bunica arăta către o bucată de grăsime care se

topea la soare, chiar sub umbra copacului talal. Era neagră de furnici și musculițe.

Ani de zile imaginea asta mi-a populat coșmarurile.

Ca fetiță, mama mea a fost mereu ascultătoare, mereu obedientă. Dar când a crescut, lumea a început să se schimbe. Vechile tradiții ale nomazilor se schimbau pe măsură ce viața modernă îi ademenea în sate și orașe. Și astfel, când avea cam cincisprezece ani, mama mea a părăsit deșertul. Și-a lăsat în urmă părinții și surorile mai mari, și chiar și pe sora ei geamănă, și a plecat. Apoi a urcat într-un camion și a ajuns în portul Berbera, de unde a luat vaporul spre Arabia, traversând Marea Roșie.

Khadija plecase înainte. Khadija era sora vitregă mai mare, copilul primei soții a tatălui ei. O altă soră mai mare a mamei mele făcuse și ea călătoria asta. Nu știu ce le-a determinat să o facă; mama rareori se încredea în propriile emoții. Dar în anii '50, viața modernă înghiontea cu coatele ei ascuțite cele mai îndepărtate părți ale lumii. Mama era tânără, la urma urmei, și mă gândesc că poate nu-i plăcea să rămână în deșert când toți tinerii plecaseră la oraș.

A ajuns la Aden, unde Khadija se stabilise deja: un oraș mare, un centru al dominației coloniale britanice în Orientului Mijlociu. S-a angajat ca servitoare la o englezoaică. A învățat despre furculițe, scaune, căzi de baie și perii de curățat. Îi plăceau ritualurile stricte – curățenia, împăturitul, călcatul – și înzorzonarea elaborată a vieții de familie. Mama devenise cu mult mai scrupuloasă față de astfel de lucruri decât femeia pentru care lucra.

Deși era singură în Aden și nesupravegheată de părinți, mama era extrem de virtuoasă. Era hotărâtă să nu dea nimănui vreodată prilejul să spună că ea, Asha Artan, s-a comportat necuviincios. Niciodată nu a luat taxiul sau autobuzul, de teama de a nu se așeza lângă un bărbat necunoscut. Fugea de bărbații somalezi care

mestecau *qat*¹ și de fetele care le făceau ceaiul și care glumeau în preajma lor, în timp ce pe ei îi cuprindea euforia frunzelor mici și grase care îi făcea să vorbească și să râdă. În schimb, în Aden, mama mea a învățat să se roage în maniera islamică potrivită.

Trăind în deșert, bunica nu avusese niciodată cu adevărat timp să se roage. Printre nomazi, femeile nu trebuie neapărat să se roage. Bărbații erau cei care își întindeau rogojinile pentru rugăciune pe nisip de cinci ori pe zi, cu fața la Mecca, recitând din Coran. Dar acum, în Peninsula Arabă, unde Profetul Mahomed a avut revelația, mama a învățat purificările ritualului. A învățat să se acopere cu o pânză simplă și să se roage: stând în picioare, stând jos, prosternându-se, întorcându-se, când la dreapta, când la stânga, în baletul supunerii față de Allah.

În deșert, femeile nomade nu se acopereau. Ele *munceau*, și e greu să muncești acoperită cu un văl lung. În timp ce bunica păștea vitele sau gătea, se înfășura într-o pânză aspră și lungă care se numea *goh* permițând să i se vadă doar mâinile, părul și gâtul. Pe vremea bunicii, bărbații erau de obicei de față în timp ce femeile alăptau copii; dacă se-ntâmpla ceva văzând câțiva centimetri de piele dezgolită a vreunei femei, bărbații nu lăsau să se observe.

Mama mea nu avea nici un protector în Aden: nici tată, nici frate. Pe stradă, bărbații o priveau chiorăș sau o necăjeau. Începuse să poarte un văl, la fel ca femeile arabe care, atunci când ieșeau din casă, se îmbrăcau în robe dintr-un material lung și negru și aveau doar o deschizătură prin care li se vedeau ochii. Vălul o proteja de bărbații care se uitau pe furiș la ea și de sentimentul de dezgust pe care i-l trezeau astfel de priviri. Vălul era un simbol al credinței ei. Ca să fii iubită de Dumnezeu, trebuia să fii modestă, iar Asha Artan voia să fie cea mai decentă și mai virtuoasă femeie din oraș.

¹ Qat-ul sau Khat-ul, numit și „drogul verde“ este un drog provenit de la arbustul *Catha edulis*, care crește în Africa de Est. Mestecarea frunzelor verzi este foarte răspândită în această zonă. (n.tr.)

Într-o zi, bunicul meu, Artan, a venit la Aden. I-a spus mamei că primise o cerere în căsătorie pentru ea, iar el o acceptase. Mama avea cam optsprezece ani; nu-l putea înfrunta pe tatăl ei. Așa că a tăcut. Tăcerea unei fecioare este răspunsul cel mai potrivit în cazul unei cereri în căsătorie; simbolizează un consimțământ demn.

Așadar, mama s-a căsătorit cu acest bărbat, al cărui nume era Ahmed, chiar dacă atunci când l-a văzut nu l-a plăcut: era prea scund și avea tenul prea închis, unde mai pui că și fuma, ceea ce pentru ea era cel puțin la fel de rău ca și când ar fi mestecat *qat*. Ahmed era un Darod, ca și ea, și era și un Harti, la fel ca ea; doar că, în loc să fie nomad Dhulbahante, ca mama, el era negustor, un Wersengeli. Așa că mama îl disprețuia pe bărbatul acesta, chiar dacă era bogat.

Acest bărbat Wersengeli a luat-o pe mama în Kuweit, unde a devenit stăpâna unei case mari cu gresie pe jos, apă caldă curentă și electricitate. Primul lucru pe care l-a făcut mama a fost să le concedieze pe toate servitoarele: nimeni nu putea face curățenie destul de bine pentru Asha Artan. S-a apucat să creeze gospodăria perfectă. A născut un fiu și l-a numit Muhammad, ca pe profet, numele cel mai potrivit pentru băiatul cel mare.

Apoi tatăl ei, care acum era bătrân, a murit, și mama a făcut ceva extrem de surprinzător: i-a spus soțului ei că vrea să divorțeze.

Sigur că mama nu avea dreptul la divorț după legea musulmană. Putea să ceară divorțul doar dacă soțul ei era impotent sau dacă o lăsa complet săracă. Toți membrii clanului ei din Kuweit îi spuneau că e ridicolă. Soțul ei era bogat și, deși își putea permite câteva soții, venea acasă, la ea, în fiecare noapte. Ce altceva își mai putea dori? Dacă ar divorța, ar deveni marfă folosită – nemaifiind virgină. Mai mult decât atât, ziceau ei, ar fi căpătat reputația de a nu fi *baarri*.

O femeie *baarri* este ca o sclavă pioasă. Respectă familia soțului ei și o hrănește fără să pună întrebări și fără să se plângă. Nu se

văicărește niciodată și nu are pretenții de nici un fel. E puternică în tot ce face, dar își ține mereu capul plecat. Dacă soțul ei este violent, dacă o forțează să se culce cu el și apoi o tachinează, dacă hotărăște să-și ia o altă soție sau o bate, ea trebuie să-și coboare privirea și să-și ascundă lacrimile. Și muncește din greu, fără să i se poată reproșa ceva. Este un animal de trudă, devotat, bine antrenat și primitiv. Asta înseamnă să fii *baarri*.

Dacă ești somaleză, trebuie să înveți să-ți spui că Dumnezeu este drept și atoașteștiutor și că te va recompensa în viața de apoi. Între timp, cei care știu despre răbdarea ta și despre toate câte înduri, îi vor felicita pe tatăl și pe mama ta pentru modul desăvârșit în care te-au crescut. Frații îți vor fi recunoscători că le păstrezi onoarea și se vor lăuda la alte familii cu supunerea ta eroică. Și poate că, în cele din urmă, familia soțului îți va aprecia obediența și, într-o bună zi, soțul tău te va trata ca pe o ființă umană.

Dacă în tot acest timp cât ești o *baarri*, simți durere, umilință, ți-e rău sau ai o senzație că felul în care ești exploatată nu mai ia sfârșit, trebuie să ascunzi toate astea. Dacă tânjești după iubire și mângâiere, trebuie să te rogi în tăcere la Allah ca să-l facă pe soțul tău mai ușor de suportat. Rugăciunea este cea care îți dă ție putere. Mamele nomade trebuie să încerce să transmită ficelilor lor acest talent și această putere: *baarri*.

Ani de zile, mama mea fusese perfectă. Virtutea ei devenise legendară, obiceiurile ei legate de muncă erau impecabile. Într-o oarecare măsură, făceau parte din natura ei: mama a găsit putere și mângâiere în regulile bine trasate și în certitudinea relativă potrivit căreia, dacă se va dovedi un om bun, va ajunge în rai. Totuși, eu cred că ea se temea și că tatăl ei ar putea să o blesteme dacă nu i se supunea. Blestemul unui tată e cel mai rău lucru care ți se poate întâmpla, biletul care te duce direct în iad.

Dar, după ce a tatăl ei a murit, mama și-a înfruntat soțul. S-a îndepărtat de el cu forța disprețului pe care îl acumulase atâta amar de vreme. Refuza chiar să-i vorbească. În cele din urmă, el a fost de acord să nu conteste cererea ei de divorț. Judecătorul

kuweitian i-a dat dreptul la alți șapte ani împreună cu fiul ei. Când acesta avea să împlinească zece ani, trebuia să se întoarcă să trăiască împreună cu tatăl său; până atunci, mamei i se dădea voie să-și crească singură fiul.

Când mama s-a maturizat, Somalia n-a mai existat. Deși toate clanurile vorbeau aceeași limbă, deși în dialecte diferite, trăiau pe propriile teritorii și se considerau deosebiți. Ceea ce se numește acum Somalia era împărțită între britanici și italieni, care au ocupat țara, separând-o în două colonii. În 1960, coloniștii au plecat, lăsând în urma lor un stat nou-nouț și independent. Se născuse o națiune unificată.

Această țară nouă, Somalia, avea o democrație, un președinte, un steag, o armată, chiar și o monedă proprie: bancnote sepie cu imagini ale unor animale domestice și ale unor oameni care lucrau pământul, cu scene pe care mama nu le văzuse niciodată. Familii care nu cunoscuseră alt tip de viață decât cel rural au început să se îndrepte către noua capitală a țării, pe care coloniștii o numiseră Mogadiscio. Erau încântați de ideea de a construi o națiune nouă, mare și puternică. Atât de multe speranțe s-au năruit în anii care au urmat din cauza luptelor interne din cadrul clanurilor, din cauza corupției și a violenței din țară, ca în multe altele din Africa. Dar mama nu putea să anticipeze ce avea să se întâmple și, ca mulți alții, a împachetat, și-a luat fiul și zestrea pe care i-o dăduse soțul ei când s-a căsătorit cu el și s-a întors în Somalia, la Mogadiscio, capitala în care nu mai fusese până atunci.

Tot restul vieții ei, bunica a ocărât-o pe mama pentru decizia ei. Mogadiscio nu era pământ al lui Darod, nici măcar al lui Isaq. Era în inima teritoriului Hawiye, de care mama mea nu aparținea. Bunica spunea mereu că fostul soț al mamei trebuie să o fi blestemat, ceea ce a determinat o alegere atât de prostescă. Sau poate că vreun jinn a scăpat din cauza feței descoperite și atitudinii sfidătoare a mamei față de căsătoria pe care tatăl ei i-o aranjase. Bunica ura casele dure, din ciment, străzile înguste, lipsa orizontului din Mogadiscio, după cum ura să știe că familia ei nu mai era

în siguranță pe teritoriile Darod din nord. Dar, încă o dată, mama se depărtase de tradițiile părinților ei. Și, din nou, o urma pe sora ei vitregă Khadija Artan, care se stabilise în Mogadiscio împreună cu soțul ei.

Khadija era o femeie uimitoare, la fel de înaltă și de slabă ca și mama. Avea o față osoasă, ochi ca de vultur și un fel dominator de a fi. Vocea îi era puternică, iar gesturile demne și calculate. Bunica o ura. Khadija era îndrăzneță; purta rochii lungi, din Vest, care îi coborau către glezne, dar care erau mulate pe corp și aveau fermoare și nasturi. Dar se înfășura și în pânzeturi rurale *goh* sau în *dirha* de oraș. Dar costumele ei erau din cele mai bune materiale, cele mai scumpe mătăsuri sau șifon – față de bumbacul obișnuit –, iar felul în care le purta le făcea pe celelalte femei să pară neîngrijite și stângace. Ea era modernă, fermecătoare când era vorba despre independență, politică și discuții noaptea, în stradă. Mergea grăbit și sigur pe străzile noii capitale, cu un aer de superioritate.

Deși era căsătorită (și mai ales, căsătorită bine), Khadija se simțea pustiiată: avea un destin teribil. Unii oameni ziceau că e din cauză că era o vrăjitoare și o încăpățânată. Bunica mormăia că un blestem se abătuse asupra ei din cauza lipsei de supunere și a capriciilor. Dacă era sau nu un blestem, ea reușea să-l ignore.

Khadija a sfătuit-o pe mama să cumpere un lot de pământ vizavi de o companie de autocamioane deținută de fiul cel mai mare al soțului ei, cu cealaltă soție. Era un cartier nou, și acum, când Mogadiscio devenise capitală, clanul Darod a început să emigreze într-acolo. Această zonă, Hoden, era mai curată și mai sănătoasă decât centrul orașului, unde grațioasele clădiri vechi, italiene erau înconjugate de străzi murdare și aglomerate. Drumurile nu erau pavate în cartierul nostru, iar de electricitate nu beneficiau multe case; a noastră n-a avut niciodată. Dar mama a cumpărat pământul. S-a mutat acasă la Khadija și a început să facă planuri de a-și construi propria casă.

Ideea despre cum să arate casa i-a venit mamei pe rând, pe măsură ce făcea rost de materiale. Nu erau decât două camere mari,

cu pereți zugrăviți în alb, din plăci de zgură și podea din ciment. Porțiunea din fața intrării principale era tot din ciment; restul era din nisip. Construcția acestei case a necesitat mult timp. Totul a fost zugrăvit în alb, cu excepția ușilor și a obloanelor, care erau verzi, culoarea pe care mama mea o considera potrivită pentru o ușă musulmană decentă. Soba de gătit era afară, sub o apărătoare de soare, lângă un copac talal înalt, în care un bărbat își putea întinde rogojina la umbră în după-amiezile fierbinți.

Khadija era băgăcioasă, mereu dirija destinele altor oameni și aranja căsătorii. Mama era tânără și nu avea prea multe de făcut; nu s-ar fi cuvenit să muncească. Khadija i-a sugerat să-l lase pe micul Muhammad cu ea și să plece, să facă un curs ca să învețe să scrie și să citească. Un tânăr pe nume Hirsi Magan tocmai se întorsese de la o universitate din America și îi învăța pe oamenii obișnuiți din Mogadiscio să scrie și să citească.

Tânărul acela, Hirsi Magan, avea să devină tatăl meu. Când eram mică, pentru mine era ca un erou din legende, cu foarte puțin mai real decât vârcolacii bunicii. Sora mai mare a tatei, mătușa Hawo Magan, venea la noi acasă și ne spunea povești despre el, cum a crescut el în partea de nord a deșertului. Tatăl lor, Magan, fusese un războinic legendar. Numele lui însemna „Protectorul” sau, și mai exact, „Protectorul Celor Pe Care Îi Cucerise”. Magan era un Osman Mahamud, din subclanul Darod, care își revendicau dreptul de a cuceri și de a conduce oameni. Magan luptase pentru regele Boqor, care a domnit peste pământurile Macherten, de lângă mare, și apoi, cam pe la 1890 a început să se supună rivalului lui Boqor, Kenaidiid, care era mai tânăr și mai dornic să poarte război și să invadeze teritorii. (Boqor, Magan și Kenaidiid erau toți veri).

Kenaidiid și Magan își conduceau războinicii prin teritoriile de la sud Senag și Mudug, care erau ocupate de clanuri mai mici, inclusiv clanul Hawiye, care erau oameni pașnici, în cea mai mare parte fermieri, și care nu aveau armată. Magan îi disprețuia. Există o poveste potrivit căreia, odată, i-a pus pe sătenii Hawiye să adune

pietre pe care să le așeze sub formă de cerc și apoi i-a împins în interiorul cercului, ca să fie uciși. Apoi le-a ordonat războinicilor lui să le ia pe femei și să se stabilească acolo, pe teritoriul Hawiye, la nord de Mogadiscio. După spusele bunicii, populația Hawiye din ținutul Mudug nu a uitat niciodată numele lui Magan.

Tatăl meu a crescut în nordul deșertului, fiul ultimei și celei mai tinere dintre soțiile lui Magan. Ea avea doisprezece sau trei-sprezece ani când s-a căsătorit cu bătrânul războinic, care avea aproape șaptezeci. Tatăl meu a fost fiul cel mai mic al lui Magan, iar bătrânul pe el l-a iubit cel mai mult. Când Magan a murit, tatăl meu a fost crescut de către frații lui mai mari, unii atât de bătrâni, încât aveau chiar și nepoți. Îl lua cu ei călare prin deșert chiar înainte să poată merge în picioare.

Fiii lui Magan erau negustori și războinici bogați și puternici. Tatăl meu a crescut bine îngrijit: inteligent, sigur pe sine și răsfățat. S-a împrietenit cu un bătrân, Osman Yusuf Kenaidiid, nepotul lui Kenaidiid pentru care luptase tatăl său. Magan mereu îl copia pe omul acesta; era tăcut și își acoperea gura cu o pânză, pentru că nu trebuia să irosească vorbele, pentru că ele trebuiau să iasă ca urmare a unei reflecții profunde.

Elocința, folosirea unei limbi elegante sunt foarte admirate în Somalia; lucrările marilor poeți sunt lăudate și memorate de către săteni, uneori de către generații întregi. Dar doar câțiva poeți sau oameni au scris vreodată în somaleză. Școlile pe care coloniștii le-au lăsat în urmă erau pur și simplu prea puține pentru a educa o națiune care acum era reprezentată de milioane de oameni.

Osman Yusuf Kenaidiid era învățat. Inventase o scriere în care consemna sunetele limbii somaleze pentru prima dată și pe care oamenii o numeau Osmanyia. Se scria înclinat, ondulat și ingenios, iar tata se apucase să o învețe.

Osman era un profesor bun și avea multe legături cu coloniștii italieni care conduceau sudul Somaliei. Tatăl meu, protejatul lui, a început să se ducă la o școală din Mogadiscio, capitala colonială a italienilor. S-a înrolat în Liga Somaleză pentru Tineret și

a însuflețit discuțiile despre viitor, când puterile coloniale care domneau peste marea națiune somaleză puteau să dispară și să se formeze o singură țară, care să uimească Africa. A învățat italiană și chiar s-a dus să studieze la Roma o perioadă: ceea ce era o ocazie rară pentru un somalez, dar descendenții lui Magan erau bogați. S-a căsătorit cu o femeie pe nume Maryan Farah, din subclanul Marehan, al lui Darod.

Apoi tatăl meu s-a hotărât să meargă la universitate în Statele Unite: Universitatea Columbia, din New York. America l-a inspirat. Obişnuia să spună: „Dacă au putut realiza ceea ce au realizat după doar două sute de ani, atunci noi, somalezii, cu puterea noastră de a îndura și de a ne schimba, putem să creăm un fel de Americă în Africa“. Tatăl meu a insistat ca soția sa, Maryan, să-l însoțească, și așa a început și ea să studieze acolo. Fiica lor, Arro, abia un bebeluș atunci, fiind născută în 1965, a rămas în Somalia, cu bunica.

După ce a absolvit la Columbia, cu diplomă în antropologie, s-a întors în Somalia, ca mulți alți tineri privilegiați, ca să ajute la clădirea viitorului națiunii. Maryan nu a reușit să promoveze examenele, iar el i-a cerut să rămână în America până își termină studiile. Lui i s-a părut firesc să se îndrepte către noua capitală, Mogadiscio.

Tata se gândea că, din moment ce o nouă națiune curajoasă avea să se creeze, atunci oamenii trebuiau să fie învățați, așa că a inițiat o campanie în care să-i învețe să scrie și să citească. Pentru a reprezenta el însuși un exemplu, a intrat la clasă să predea.

În Somalia, limba este prețioasă. Este tot ceea ce leagă clanurile rivale în ceea ce se cheamă o singură națiune. Oamenii s-au îndreptat către ora de scriere și citire a lui Magan Hirsi, în Mogadiscio. Cu tenul închis, nasul lung și o frunte înaltă, tata avea mai degrabă farmecul unui trubadur intelectual. Deși nu era înalt, avea prestanță. Oamenilor le plăcea să stea în preajma lui și îl ascultau cu respect.

Pe de altă parte, în felul ei, mama era o poetă grațioasă și deșteaptă și a devenit una dintre studentele lui cele mai bune. Învăța

repede. Într-o zi, ea chiar a îndrăznit să pună la îndoială felul în care profesorul pronunțase un cuvânt somalez, scuturându-și ușor șalul spre spate, cu un dispreț arogant. A fost un lucru îndrăzneț din partea ei, și surprinzător. Era și foarte frumoasă, zveltă și înaltă, cu spatele drept ca tulpina unui copac tânăr.

Tatei îi plăceau limba ascuțită a mamei și opiniile ei inflexibile. Atracția era reciprocă și, desigur, Khadija îi încuraja.

Părinții mei s-au căsătorit în 1966. Mama știa că tata era căsătorit cu Maryan, prima lui soție. Dar Maryan se afla la New York, iar tata nu i-a spus despre noua lui soție. Maryan a aflat despre asta când s-a întors în Somalia, desigur. Nu știu sigur când a fost asta.

Întotdeauna a existat o atracție puternică între mama și tata. Se tachinau și se provocau reciproc. Într-o cultură care dezaproba să-ți alegi singur partenerul, ei au făcut-o: legătura lor era puternică.

În octombrie 1968, s-a născut fratele meu, Mahad. Părinții terminaseră de construit casa pe terenul pe care mama îl cumpăraseră în Mogadiscio și s-au mutat, aducându-l cu ei pe fratele meu vitreg, mai mare, Muhammad, care avea șase ani. Mama a rămas însărcinată cu mine foarte repede, iar bunica a venit din deșert la Mogadiscio ca să o ajute, în ultimele luni de sarcină.

Tata era curajos, învățat, popular, era născut ca să-i conducă pe oameni. A candidat pentru Parlament în orașul nordic Qardho, dar nu a câștigat. A cheltuit sume uriașe din banii proprii sponsorizând campanii de alfabetizare și a investit într-o fabrică de zahăr. Era implicat într-un proiect de a construi un dig în partea de nord, astfel încât oamenii să poată avea apă tot timpul anului și să nu mai asiste neputincioși cum seacă râul și cum se scurge printre crăpăturile din nisip.

Pe 21 octombrie 1969, guvernul a fost răsturnat, în urma unei lovituri de stat. Peste douăzeci și trei de zile, m-am născut eu, cu șase săptămâni mai devreme și cântărind cu puțin peste un kilogram

și jumătate. Pesemne că părinții mei erau fericiți. Tata probabil că mă dezmierda pe genunchi din când în când; nu-mi amintesc. Mahad zice că și-l amintește pe tata pe atunci, dar că nu are decât niște amintiri vagi: tata era atât de des plecat!

Sora mea, Haweya, s-a născut în mai, 1971. La câteva luni după asta, prima soție a tatălui meu, Maryan Farah, a născut-o pe sora noastră vitregă, Ijaabo. A existat un fel de dispută, iar tata și Maryan au divorțat. Apoi, în aprilie 1972, când eu aveam doi ani, tata a fost ridicat și trimis în cel mai cumplit loc din Mogadiscio: vechea închisoare italiană numită „Văgăuna“.